

YAZI FARKINDALIĞININ DESTEKLENMESİ

Yazı Farkındalığının Desteklenmesi

- **Yazı farkındalığı**, çocukların yazının işlevini, formunu ve sözel dille ilişkisini anlamlandırmasını tanımlar.
- Çocuk tarafından bir kitabın nasıl tutulacağına bilinmesi, kitabın başlığının bulunması, sayfaların doğru yönde çevrilmesi, yazının yönünün fark edilmesi yazı farkındalığının gelişimini gösterir.
- Yazılı materyallerin bol olduğu ve yazı ile ilgili etkinliklerin sık yapıldığı ortamlarda gelişen bir beceri olan yazı farkındalığı, okuma-yazmayı öğrenmek için temel bir alt yapı oluşturur.
- Çocukların yazı farkındalığı becerisi kazanarak yazı dili ile konuşma dili arasındaki ilişkiyi anlamaları, okuma becerisi edinmelerinde ilk basamaktır.

Bu nedenle;

Okul öncesi dönemde yazı farkındalığının arttırılması, çocukların hazır bulunuşluk düzeylerini arttırarak, ileriki yaşlarda okuma-yazma öğretimine karşı daha istekli olmalarını ve okuma-yazma faaliyetine yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağlar.

Yazı farkındalığı becerisini desteklemek için yapılabilecek çalışmalar

Çocukların yazı farkındalıkları, çevrelerinde sık gördükleri yazı ve sembolleri tanımaya başlamaları ve bu yazı ve sembollere ilgi göstermeleriyle başlar. Yazı sembollerinin anlaşılması olarak nitelendirilen yazı farkındalığı becerisi, özel olarak hazırlanmış **eğitim ortamlarında**, *akranlarla birlikte* gerçekleştirilen, **planlı etkinliklerle** daha iyi geliştirilebilir. Bu nedenle;

- Kitap okuma etkinlikleri,
- Tekerlemeler,
- Şiirler
- Bilmeceler çocukların yazı farkındalıklarını ve sözel dil becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabilir.

Yazılı materyaller, çocukların yazı dilini görmelerini ve kullanmalarını sağlar. Yazılı materyallerin kullanılması, çocukların sözcüklere, harflere odaklanmalarını sağlar. Çocuklar bu yazılı materyallerle sık karşılaştıklarında, okuma becerisi edinmemiş olsalar da, konuşma diliyle yazı dili arasında bağlantı kurabilirler.

Yazı farkındalığını desteklemek için;

- ▶ Hem evde, hem okulda yazılı materyallerle desteklenmiş fiziksel ortamlar oluşturulmalıdır. Sınıfta her **öğrenme merkezinin** ve mümkün olan her materyalin üzerine isimleri yazılabilir/etiketleme yapılabilir.
- ▶ Çocukların her sabah okula geldiklerinde kendi isimlerini bularak yapıştırdıkları, okuldan ayrılırken de tekrar çıkarıp kutuya koydukları basit bir yoklama çizelgesi oluşturulabilir. Bu basit rutin, kendi isimleri yanında arkadaşlarının da isimlerinin yazılışı ve okunuşu konusunda farkındalık kazanmalarını sağlayacaktır.
- ▶ Panoya o günkü etkinlikle ilgili resimli yazılar asılabilir. Çocuklara çok sık kitap okunmalı, kitap okuma etkinliklerine çocukların aktif katılımı sağlanmalıdır.
- ▶ Farklı yazı biçimlerinin olduğu hikaye kitapları kullanılmalıdır.
- ▶ Yazılı ve büyük resimli kitaplarla tahmini okuma etkinlikleri yapılmalıdır.

-
- Öğrenme merkezleri içinde **yazı merkezi** oluşturulabilir. Bu merkezde yazılı materyaller dışında, basit düzeyde çizgi çalışmaları yapabilecekleri farklı nitelikte kağıt, kumaş, boya kalemi, parmak boyası vb materyaller bulundurulabilir.
 - Çocukların çevrelerinde görebilecekleri, tanıdık yazıları içeren (gazete, market, banka isimleri vb) eğitsel oyunlar oynamalarına fırsat yaratılmalıdır.
 - Çocukların yaptıkları resimler, oluşturdukları hikayeler, gözlemleri, belli konulardaki düşünceleri vb hakkında kısa notlar alınarak, çocukların görebilecekleri yerlere asılabilir.
 - Projeksiyon, broşür, afiş, gazete, dergi vb yazılı materyaller kullanılarak çocukların dikkati yazılara çekilebilir, yazılanlar hakkında çocukların görüşleri alınabilir.

Yazma Becerisi

Yazma, duygu ve düşüncelerin sembol ve işaretlerle, devinsel olarak ifade edilmesidir.

Okul öncesi dönem çocukları için yazma, okuma-yazmanın gerektirdiği davranışların (hareketlerin) yapılması veya bu hareketlerin taklit edilmesi, harf veya harflere benzeyen şekillerin çizilmesi, sözcüklerin veya harflerin kopya edilmesi, kelime yazılması gibi farklı şekillerde görülebilir.

Yazma, bireylerin konuşma dili ile yazı dili arasındaki ilişkiyi anlamalarını sağlar. Okul öncesi dönemdeki çocuklar resim ile yazı arasındaki farkı ayırt edebilir ve yazı yazmaya ilişkin girişimlerde bulunurlar. Çocukların yazı yazmaya yönelik girişimleri onların okuma becerisi edinmelerini hızlandırır. Erken yaşlarda yaptıkları karalamalar, çizdikleri çizgiler, harf benzeri şekiller yapma çabaları yazı dilini ve yazmayı öğrenmelerine yardımcı olur.

Çocuklarda yazma becerisini desteklemek için;

- ▶ Çocukların küçük kas gelişimlerini sağlayıcı etkinlikler yapılmalıdır.
- ▶ Çocuklar yazı yazmaya özendirmelidir.
- ▶ Farklı yüzeyler (toprak, kum, masa vb) üzerinde, havada parmakla, çubukla çizgi çalışmaları yapılabilir.
- ▶ Farklı boyutlardaki kağıtlar üzerinde yatay, dikey, eğri, zik zak vb çizgi çalışmaları yapılabilir.
- ▶ Çocuklar isimlerini yazmaya özendirilebilir.
- ▶ Yazma becerisini desteklemeye yönelik çalışmalar sadece okuma-yazmaya hazırlık çalışmaları ve matematik etkinlikleri kapsamında değil, diğer etkinlikler sırasında da planlı olarak yer almalıdır.
- ▶ Aile katılımı çalışmaları kapsamında ebeveynlerin de çocuklarıyla birlikte okuma-yazma becerilerini destekleyecek materyaller kullanmaları/oluşturmaları teşvik edilmelidir.

Sözel dil becerileri ve alfabe bilgisini desteklemek için;

- Aynı sesle başlayan ve biten kelimeleri bulmaya yönelik oyunlar oynanabilir (ayna-ayva, balon-salon).
- Tekerlemeli ritimli şarkılar kullanılabilir (Yağmur yağıyor, seller akıyor.....)
- El çırparak isim söyleme oyunu oynanabilir. Çocuklar isimlerdeki hece sayısı kadar el çırpma denemeleri yapabilirler (Benim adım Ay-şe, öğretmen adını söylerken 2 kere el çırpır. Senin adın ne? Çocukların farklı hece sayılarından oluşan denemeler yapmalarına fırsat verilir. Aynı oyun nesne isimleri ile de oynanabilir.
- Hikaye okurken harflere vurgu yapılarak çocukların dikkati harflere (seslere) çekilir.
- Sırayla bir harf belirleyip, çocuklardan o ses/harfle başlayan nesnelere bulup bir araya getirme veya o sesle başlayan hayvan, bitki vb resimlerini bulma oyunu oynanabilir.
- Alfabe ile ilgili ya da harfleri içeren şarkılar söylenebilir.

Okuma farkındalığı ve dinleme becerilerini desteklemek için

Çocuklarla sıklıkla okuma çalışmaları yapılmalıdır. Hikayeleri okurken;

- ▶ Kitapların kapağı gösterilerek hikayenin konusu, nerede geçtiği, kahramanları hakkında tahminde bulunmaları istenebilir.
- ▶ Hikaye yarım bırakılarak çocukların tamamlamalarına fırsat verilebilir.
- ▶ Çocukların kitabın resimlerine bakarak kendi hikayelerini oluşturmaları istenebilir.
- ▶ Hikayede geçen bir olay/durum hakkındaki görüşleri sorulabilir.
 - Sence Tombik neden böyle davranmış olabilir?*
 - Sence Ayşegül annesini karşısında görünce ne hissetmiş olabilir?*
 - Sence Fıstığın davranışı doğru mu?*
- ▶ Hikayede geçen problemle ilgili farklı çözümler üretmelerine fırsat verilebilir.
 - Sen olsaydın ağaçtaki topu aşağıya indirmek için ne yapardın?*

-
- Çocukların kendi kitaplarını oluşturmaları desteklenebilir. Yaptıkları bir gezi, seyrettikleri kısa bir belgesel, dinledikleri bir anı vb hakkında resimler yaparak kitaplarını oluşturabilirler.

Kaynaklar

- Kuru, N.&Koç Tüylü, D. 2019. İlkokula hazırlıkta erken okuryazarlık eğitimi (Ed.: Ö. Polat). Adım Adım Okula Başlamak. Okula Uyum ve Erken Okur-Yazarlık Eğitimi. içinde 141-163.Anı Yayıncılık; Ankara.
- Taş, H. 2020. Çocuklarda yazı farkındalığı becerisinin gelişimi ve ilk okuma yazmaya hazırlık. Erken Okuryazarlık Eğitimi (G. Uludağ&T. Durmuş) içinde s. 91-112. Nobel Yayıncılık; Ankara.